

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 23ΗΣ ΜΑΪΟΥ 1995

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΜΑΝΟΥΣΟΥ ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ

Ε Π Ι Σ Η Μ Ο Σ Υ Π Ο Δ Ο Χ Η

ΤΟΥ ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΛΟΥΣ

κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ν. ΚΑΚΟΥΡΗ

ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ κ. ΜΑΝΟΥΣΟΥ ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ

Ἡ ἀποψινὴ ἑκτακτὴ συνεδρία τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν θὰ καλυφθεῖ ἀπὸ τὴν ὑποδοχὴ τοῦ νέου ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς κ. Κωνσταντίνου Κακούρη, διακεκριμένου νομικοῦ, τακτικοῦ μέλους τοῦ Δικαστηρίου τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων ἀπὸ τὸ 1983, ἐγκατεστημένου στὸ Λουξεμβούργο.

Ἡ ἀρμόδια Γ' Τάξη Ἡθικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν τῆς Ἀκαδημίας ἀνέθεσε στὸ τακτικὸ τῆς μέλος, τὸν καθηγητὴ κ. Ἀριστόβουλο Μάνεση, νὰ παρουσιάσει τὴν προσωπικότητα, τὴ δράση καὶ τὸ ἐρευνητικὸ καὶ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ κ. Κακούρη.

Σύμφωνα μὲ τὴν καθιερωμένη παράδοση, ὡς Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας, ἀπευθύνω καὶ ἐγὼ θερμὸ χαιρετισμὸ στὸν κ. Κακούρη, τὸν καλωσορίζω καὶ τοῦ εὐχομαι πάντα γόνιμη ἐργασία καὶ συνεργασία μὲ τὴν Ἀκαδημία μας.

Καὶ τώρα θὰ παρακαλέσω τὸν συνάδελφο κ. Μάνεση νὰ λάβει τὸν λόγο.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ κ. ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΥ Ι. ΜΑΝΕΣΗ

1. Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἐκλέγοντας τὸν κ. Κωνσταντῖνο Ν. Κακούρη ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς, θέλησε νὰ τιμήσει ἓνα Δικαστῆ, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἀσκηση τοῦ λειτουργήματός του, ἀρχικὰ στὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας καί, στὴ συνέχεια, στὸ Δικαστήριον τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, διέπρεψε μὲ τὴν ἐπιστημοσύνη καὶ τὴν εὐθυκρυσία του, μὲ τὴν ὀξύνουα καὶ τὴν εὐσυνειδησία του, μὲ τὸ ἦθος καὶ τὴν ἀκεραιότητά του. Τύχη ἀγαθῆ, ἔλαχε στὴν ταπεινότητά μου νὰ προσφωνήσω, ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ προέδρου τῆς Τάξεως τῶν Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, στὸ πρόσωπο τοῦ Κωνσταντίνου Κακούρη ὄχι μόνον τὸν Δικαστῆ, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἄνθρωπο καὶ τὸν παλιὸ φίλο.

2. Γόνος ἑνὸς ζεύγους ἐκλεκτῶν θρησκευόντων ἐκπαιδευτικῶν, ὁ τιμώμενος γεννήθηκε στὸν Πύργο Ἠλείας τὸ 1919. Σπούδασε στὴ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀργότερα δὲ ἔκανε μεταπτυχιακὴς σπουδὲς στὴ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων. Ὑστερα ἀπὸ ὀλιγόχρονη δικηγορία διορίσθηκε, τὸ 1951, εἰσηγητῆς στὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας, ἐπιτυχῶν πρῶτος στὸν σχετικὸ διαγωνισμό. Στὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας ὑπηρέτησε ἐπὶ τριάντα δύο ὀλόκληρα χρόνια: ἔνδεκα ὡς εἰσηγητῆς, ὀκτώ ὡς πάρεδρος καὶ δεκατρία ὡς σύμβουλος. Καίρια ὑπῆρξε, σὲ πολλὰς περιπτώσεις, ἡ συμβολὴ του στὴν ἐξέλιξη τῆς νομολογίας τοῦ Ἀνωτάτου Διοικητικοῦ Δικαστηρίου. Σεμνὸς καὶ ἀξιοπρεπῆς, ὁ Δικαστῆς Κακούρης δὲν ἐπέδιωσε ἄλλα ἀξιώματα οὔτε εἶχε ἄλλες φιλοδοξίες πέρα ἀπὸ τὴν ἐγκυρη ἀσκηση τοῦ δικαιοδοτικοῦ του λειτουργήματος. Καὶ ὅσες ἄλλες πρόσθετες ἐνασχολήσεις κλήθηκε νὰ ἀναλάβει ἦσαν συναφεῖς μὲ τὴν δικαστικὴν του ιδιότητα. Ἔτσι, ἔχει διατελέσει πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου Ἀγωγῶν Κακοδικίας κατὰ δικαστῶν τῶν ἀνωτάτων δικαστηρίων (1975), μέλος τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου τοῦ ἄρθρου 100 Συντάγματος (1975-6), Γενικὸς Ἐπιθεωρητῆς τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων (1977-9), πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν σύνταξη τοῦ νομοσχεδίου περὶ προστασίας τῆς ιδιωτικῆς ζωῆς ἀπὸ τὴν αὐτόματη ἐπεξεργασία δεδομένων (1983), ἐπανειλημμένα δὲ μέλος τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου τοῦ Σ.τ.Ε. καὶ πρόεδρος ἢ μέλος ἄλλων συμβουλίων καὶ ἐπιτροπῶν.

3. Παράλληλα μὲ τὴν ἀσκηση τῶν δικαστικῶν του καθηκόντων, συνεχῆς ὑπῆρξε τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ ἡ συναφὴς ἐνημέρωσή του καὶ γιὰ γενικότερα θέματα τοῦ δημοσίου δικαίου, ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ τὴν ἐνεργὸ συμμετοχὴ του σὲ σχετικὰ διεθνῆ συνέδρια. Ἐξεπροσώπησε ἐπίσης στὸ Σ.τ.Ε. στὴ Μόνιμη ἐπιτροπὴ ἀντιπροσώπων τῶν ἀνωτάτων διοικητικῶν δικαστηρίων τῶν κρατῶν μελῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων. Ἐξ ἄλλου ἔχει ἀσκήσει καὶ διδακτικὰ καθήκοντα: δίδαξε διοικητικὴν δικο-

νομία σέ διοικητικούς δικαστές, επίσης δέ διοικητικό δίκαιο και γενική θεωρία τοῦ δικαίου στό πλαίσιο θερινῶν μαθημάτων, ὀργανωμένων στήν Ἑλλάδα ἀπό ἀμερικανικό πανεπιστήμιο.

Ἄξιζει νά σημειώσω ὅτι ἐπὶ δικτατορίας, ὁ τότε πάρεδρος τοῦ Σ.τ.Ε. Κ. Κακούρης εἶχε, σέ εἰσήγησή του, προτείνει νά ἀκυρωθοῦν διοικητικὲς πράξεις ἐκτοπίσεως, ὑποστηρίζοντας, ἀντίθετα πρὸς τὴν κρατοῦσα νομολογία τοῦ Σ.τ.Ε., τὴν ρηξικέλευθη ἀποψη ὅτι ἀπὸ τὸ Σύνταγμα προέκυπτε ὅτι ἐκτοπίσεις μποροῦν νά διατάσσονται μόνον ἀπὸ δικαστήρια. Καὶ κάτι ἄλλο: ἀργότερα, στὴ μεταπολίτευση, ὡς εἰσηγητὴς δικαστῆς, ἦταν ὁ πρῶτος πού συνέταξε, τὸ 1976, ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε. στὴ δημοτικὴ γλῶσσα.

Τέλος, ὁ σήμερα τιμώμενος ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἔχει ἤδη τιμηθεῖ και ἀπὸ τὸ Τμήμα Νομικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν πού τὸν ἀναγόρευσε ἐπίτιμο διδάκτορα τὸ 1992.

4. Τὸ ἄρθρο 167 τῆς Συνθήκης περὶ ἰδρύσεως τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος, ρυθμίζοντας τὴν συγκρότηση τοῦ ἐν Λουξεμβούργῳ Δικαστηρίου, ὀρίζει ὅτι: «Οἱ δικαστὲς και οἱ γενικοὶ εἰσαγγελεῖς ἐπιλέγονται μεταξὺ προσωπικοτήτων πού παρέχουν πλήρη ἐγγύηση ἀνεξαρτησίας και συγκεντρώνουν στὶς χῶρες τους τίς ἀναγκαῖες προϋποθέσεις γιὰ τὸν διορισμὸ στὰ ἀνώτατα δικαστικὰ ἀξιώματα ἢ εἶναι νομικοὶ ἀναγνωρισμένου κύρους». Ὡς κάτοχος αὐτῶν τῶν ὑψηλῆς στάθμης προσόντων ὁ κ. Κακούρης διορίσθηκε τὸ 1983, ὕστερα ἀπὸ πρόταση τῆς τότε ἐλληνικῆς Κυβέρνησης, μέλος τοῦ Δικαστηρίου τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων.

Μολονότι ὁ ἀπόψε τιμώμενος εἶχε διακριθεῖ ὡς ἀκυρωτικὸς δικαστῆς, ἐρμηνεύοντας και ἐφαρμόζοντας τὸ ἐσωτερικὸ δημόσιο δίκαιο, ὡστόσο δὲν ἦταν, προφανῶς, ἐξοικειωμένος μὲ τὸ κοινοτικὸ δίκαιο. Ἡ προσέγγιση τοῦ δικαίου αὐτοῦ προϋποθέτει, λόγῳ τῆς ἰδιορρυθμίας του, τοῦ εὗρους και τῆς διαπλοκῆς τῶν διατάξεών του, πνευματικὲς ἱκανότητες και φιλοπονία ὄχι συνήθεις. Ὁ κ. Κακούρης ἐπέτυχε σύντομα νά ἀναγνωρισθεῖ και καθιερωθεῖ ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ κορυφαῖα μέλη τοῦ Δικαστηρίου τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων. Εἶναι πάντως κρίμα πού στὶς ἀποφάσεις αὐτοῦ τοῦ δικαστηρίου δὲν δημοσιεύονται τὰ ὀνόματα τῶν ἐκάστοτε εἰσηγητῶν, ἢ δὲ μυστικότητα τῶν διασκέψεων, σέ συνδυασμὸ και μὲ τὴ σεμνότητα και τὴ διακριτικότητα πού χαρακτηρίζουν τὸν κ. Κακούρη, δὲν διευκόλυναν βέβαια τὴν πρὸς τὰ ἐξῶ προβολὴ τῆς ἐπιστημονικῆς εἰσφορᾶς του στὴ διαμόρφωση τῆς νομολογίας τοῦ Δ.Ε.Κ.

5. Ὅμως, ἐπώνυμη συμβολὴ τοῦ κ. Κακούρη στὴν προαγωγή τῆς ἐπιστήμης ὑπάρχει μέσῳ διαφόρων μελετῶν του, στὶς ὁποῖες, παρὰ τὸν φόρτο τῶν δικαιοδοτικῶν του καθηκόντων, ἔχει ἀσχοληθεῖ μὲ διάφορα ἐνδιαφέροντα θέματα. Ὁ κατάλογος —ᾶς μοῦ ἐπιτραπεῖ ἢ ἐπισήμανση: ὁ «κατάλογος» (δὲν λέω ἢ «λίστα»), ὅπως συνηθί-

ζεται σήμερα από τους ευρωελληνιστί όμιλούντες), ό κατάλογος λοιπόν τών δημοσιευμάτων του είναι αρκετά μακρύς. Ένδεικτικά αναφέρω τά ακόλουθα:

— Δικαιοδοτική λειτουργία - δικαιοδοτικό λειτούργημα (Τόμος Τιμητικός του Συμβουλίου τής Έπικρατείας, 1929-1979, σ. 481-510).

— Έ σχέση τής κοινοτικής νομικής τάξης με τίς νομικές τάξεις τών κρατών μελών, «Έλληνική Έπιθεώρηση Έυρωπαϊκού Δικαίου» 1986 (Άφιέρωμα στη μνήμη Δημητρίου Έυρυγένη) σ. 525-555.

— Έ νομολογία του Δικαστηρίου τών Έυρωπαϊκών Κοινοτήτων σχετικά με τά δικαιώματα του ανθρώπου, «Τό Σύνταγμα», έτος ΙΓ' /1987, τεύχος 1ο, σ. 1-22.

— Έ ισότητα άνδρών και γυναικών στην άπασχόληση και την κοινωνική άσφάλιση κατά τó κοινοτικό και τó έλληνικό δίκαιο, «Έλληνική Δικαιοσύνη», τόμος 29/1988, σ. 1047-1061.

— Έ άποστολή του Δικαστηρίου τών Έυρωπαϊκών Κοινοτήτων και τó ήθος του Δικαστού, ΝοΒ 40/1992, σ. 457-466.

— Τό Δικαστήριο τών Έυρωπαϊκών Κοινοτήτων μετά τή Συνθήκη του Maastricht, «Τό Σύνταγμα» 19/1993, σ. 5-27

Έπίσης από τίς μελέτες του στα γαλλικά και στα άγγλικά σημειώνω τίς έξής:

— La relation de l'ordre juridique communautaire avec les ordres juridiques des Etats membres (Quelques réflexions parfois peu conformistes), Liber Amicorum Pescatore (Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1989).

— La jurisprudence de la Cour de Justice des Communautés Européennes relative aux Droits de l'Homme (Schriftenreihe der Marangopoulos Stiftung für Menschenteche, Athen, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1991)

— Observations sur l'ordre juridique communautaire (Offprint of the Institute of Public International Law and International Relations of Thessaloniki, 1991 - Pacific settlement of disputes (Diplomatic, Judicial, Political, e.t.c.)

— L'universalité des Droits de l'Homme. Le droit d'être différent. Quelques observations, «Hacia un nuevo orden internacional y europeo». (Estudios en homenaje al Profesor don Manuel Diez de Velasco), σ. 415-425.

— Use of the comparative method by the Court of Justice of the European Communities «Pace International Law Review» Volume VI, Number II, Spring 1994.

6. Στο πλαίσιο τής άποψινής εκδήλωσης δέν ύπάρχουν χρονικά περιθώρια ούτε για τήν άνάλυση ούτε καν για τήν παρουσίαση τών έπιστημονικών θέσεων του τιμωμένου. Πολύ συνοπτικά θά ήθελα νά σημειώσω ότι τά θεωρητικά ενδιαφέροντα του

κ. Κακούρη δὲν περιορίζονται στὸ Διοικητικὸ καὶ γενικότερα στὸ Δημόσιο Δίκαιο, ἀπὸ ὅπου ξεκίνησε, ἢ στὸ Κοινοτικὸ Δίκαιο μὲ τὸ ὁποῖο ἀσχολήθηκε στὴ συνέχεια, ἀλλὰ ἐκτείνονται καὶ στὴ Γενικὴ Θεωρία τοῦ Δικαίου. Ἄξια μνείας εἶναι συναφῶς ἡ μελέτη τοῦ «Δικαιοδοτικὴ λειτουργία - δικαιοδοτικὸ λειτουργήμα»¹, στὴν ὁποία θίγει θέματα ποῦ ἐνδιαφέρουν ἰδιαίτερώς τὸν ὁμιλοῦντα, ὁ ὁποῖος ἔχει ἤδη ἀσχοληθεῖ *in extenso* μὲ αὐτά². Πρόκειται κυρίως γιὰ τὴ θεωρία τοῦ νομικοῦ θετικισμοῦ καὶ τὶς παραμέτρους τῆς. Στὴ μελέτη τοῦ ἰδίως αὐτῆν ὁ κ. Κακούρης τάσσεται ὑπὲρ τοῦ νομικοῦ θετικισμοῦ ὡς μεθόδου γνώσεως τοῦ ἰσχύοντος δικαίου. Ὁ νομικὸς θετικισμὸς τοῦ δὲν εἶναι ὅμως στεγανός, ὥστε νὰ ἀγνοεῖ τὴν κοινωνικὴ πραγματικότητα. Γράφει³: «Γιὰ τὴν ἀνεύρεση τοῦ Δικαίου δὲν θὰ ἀναφερθεῖ ὁ δικαστὴς στὸ φυσικὸ δίκαιο ὑπὸ τὶς ποικίλες ἐμφανίσεις ἢ ὀνομασίες, ὅπως π.χ. Ἰδέα τοῦ Δικαίου καὶ ὀρθὸ δίκαιο, Τοπικὴ κλπ. [...] μὲ τρόπο ποῦ νὰ εἰσαγάγει τὴ συγκεκριμένη ὑποκειμενικὴ του πεποίθηση. Θὰ ἀναφερθεῖ στὴ «συνισταμένη τῶν πεποιθήσεων» τῆς κοινότητος προσώπων, ἡ ὁποία τὸν ἔχει τάξει ὡς δικαστὴ [...] Τὸ ἔργο τοῦ δικαστοῦ [...] δὲν εἶναι ποτὲ τὸ ἴδιο μὲ τὸ ἔργο τῆς Βουλῆς καὶ τὸ σχῆμα πλειοψηφίας-μειοψηφίας τῶν ἐκπροσώπων τοῦ λαοῦ. Ὁ δικαστὴς ἀναφέρεται σ' αὐτὸ ποῦ προϋπάρχει καὶ εἶναι ὁμόψυχα μόνιμα κοινὸ καὶ στοὺς πλειοψηφοῦντες καὶ στοὺς μειοψηφοῦντες, ἐναλλασσομένους καὶ μεταβλητοὺς στὴ Βουλῆ». Στὸ σημεῖο αὐτὸ νομίζω ὅτι θὰ μπορούσαν νὰ διατυπωθοῦν ἐπιφυλάξεις, τόσο γιὰ τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς τέτοιας «ὁμόψυχίας» καθ' ἑαυτὴν, μὲ δεδομένη τὴν ταξικὴ δομὴ τῆς κρατικῆς ὀργανωμένης κοινωνίας καὶ τὴν συναφῶς ὑπάρχουσα ἔνταση τῶν κοινωνικοοικονομικῶν, πολιτικῶν καὶ ἰδεολογικῶν ἀνταγωνισμῶν, ὅσο καὶ γιὰ τὴν δυνατότητα διάγνωσης τῆς ὑποτιθέμενης ὁμοψυχίας. Ὁ κ. Κακούρης ὑποστηρίζει πάντως ὅτι ὁ νομικὸς θετικισμὸς ἔχει ὄρια, ἰδίως ὅταν πρόκειται γιὰ τὴν συγκεκριμενοποίηση ἀορίστων ἐννοιῶν καὶ τὴν πλήρωση κενῶν τοῦ γραπτοῦ δικαίου. Σ' αὐτὲς δὲ τὶς περιπτώσεις ἐπικαλεῖται τὴν Ἰδέα τοῦ Δικαίου, τοῦ «φυσικοῦ δικαίου». Θεωρεῖ ὅμως μέγιστο κίνδυνο γιὰ τὸν ἐρμηνευτὴ νὰ πιστέψει ὅτι μία γενικὴ ἀρχὴ ἀπορρέει ἐκ τοῦ «φυσικοῦ δικαίου», ἐνῶ πράγματι εἶναι μία ὑποκειμενικὴ δική του πίστη. Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ μεγίστου κινδύνου τοῦ ὑποκει-

1. Τόμος Τιμητικὸς Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας I (1979) σελ. 481 ἐπ.

2. Βλ. Ἄ ρ. Μ ά ν ε σ η, Αἱ ἐγγυήσεις τηρήσεως τοῦ Συντάγματος I, 1956 (καὶ ἀνατύπωση «Κλασικὴ Νομικὴ Βιβλιοθήκη», ἀριθ. 20, 1991) σελ. 30 ἐπ., 136 ἐπ., 169 ἐπ., 171 ἐπ., 184 ἐπ., 200 ἐπ., 217 ἐπ., 222 ἐπ., τ ο ὕ ἰ δ ἰ ο υ, Συνταγματικὸ Δίκαιο I, 1980, ἰδίως σελ. 11 ἐπ., 21 ἐπ., 34 ἐπ.

3. Βλ. ἔ.π. ΝοΒ 40/1992 σελ. 463-4.

μενισμού, ό κ. Κακούρης, είναι έδω θετικιστής υπό την έννοια ότι ό έρμηνευτής πρέπει να αναφέρεται όχι στις υποκειμενικές του πεποιθήσεις, αλλά στις πεποιθήσεις οι όποιες κρατούν στην κοινωνία των ανθρώπων που διέπει ή συγκεκριμένη έννομη τάξη. Τό ούσιώδες είναι ότι — παραθέτω — «ό νομικός θετικισμός δέν άγνοεί την πείνα και δίψα για Δικαιοσύνη[...] Κάνει όμως ανάγλυφο, αποκαλύπτει τόν υποκειμενισμό που έγκλείουν οι μη θετικιστικές αντιλήψεις [...], τόν κάνει ένσυνείδητο και έτσι αποκαλύπτει τή βαρεία ευθύνη του δικαστή»⁴.

7. Θα ήθελα, τέλος, να σταθώ λίγο και σε μία άλλη έξόχως ενδιαφέρουσα και έμπεριστατωμένη μελέτη του τιμωμένου για τή «Σχέση τής κοινοτικής νομικής τάξης με τή νομική τάξη των κρατών μελών»⁵. Σ' αυτήν αναλύεται και υποστηρίζεται, έν όψει και τής νομολογίας του Δ.Ε.Κ., ή αυτότελεία του Κοινοτικού Δικαίου και ή ιδιαιτερότητα τής ιδρυτικής, τής Ευρωπαϊκής Κοινότητας, συνθήκης που ισχύει άφ' έαυτής ως οίονει Σύνταγμα τής Κοινότητας — ήδη Ευρωπαϊκής Ένωσης —, επίσης δέ ότι οι διατάξεις του Κοινοτικού Δικαίου έχουν κατ' άρχήν άμεση ισχύ στα κράτη μέλη, ιδρύοντας μάλιστα δικαιώματα και υποχρεώσεις άπ' ευθείας και για τους ιδιώτες, υπερέχουν δέ και κατισχύουν των διατάξεων του έθνικού δικαίου, άκόμη και του Συντάγματος. Ός προς τό τελευταίο τουτο οι άπόψεις βέβαια δίστανται. Έάν ή τελευταία αυτή θέση είναι υποστηρίξιμη — για τό Κοινοτικό Δίκαιο λειτουργεί άλλωστε pro domo sua — δέν νομίζω όμως ότι είναι αναμφισβήτητη, στη σημερινή τουλάχιστον φάση τής ευρωπαϊκής ένοποίησης, όπου τό έθνικό Σύνταγμα θεσπίζει ειδικές διατάξεις υποδοχής και άποδοχής του Κοινοτικού Δικαίου, παραμένοντας έτσι στην κορυφή τής ιεραρχικής πυραμίδας των κανόνων τής όλης έννομης τάξης που ισχύει έντός τής κάθε χώρας⁶.

8. Για να ολοκληρώσω την παρουσίαση τής προσωπικότητας του τιμωμένου πρέπει να σημειώσω ότι ό κ. Κακούρης δέν είναι purus iudex. Με την άριστη νομική του κατάρτιση, συνδυαζόμενη με την δξυδερκή κριτική του σκέψη, έχει άναδειχθεί όχι μόνο σε Δικαστή αλλά και σε Νομομαθή πρώτης γραμμής. Παράλληλα δέ είναι κάτοχος γενικότερης παιδείας, διακρινόμενος για την ευρύτητα των ενδιαφερόντων του, που έξικονούνται άπό τή λογοτεχνία έως τή φιλοσοφία, και για τή βαθειά πνευματική του καλλιέργεια. «Όλα αυτά τά προσόντα, μαζί με την ευαισθη-

4. Τόμος Τμητικής Σ.τ.Ε., ό.π., σελ. 508 έπ., σελ. 510.

5. «Έλληνική Έπιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου» 1986, ό.π., σελ. 525 έπ.

6. Βλ. σχετικά Άρ. Μάνηση, Τό Σύνταγμα στο κατώφλι του 21ου αιώνα, «Πρακτικά τής Ακαδημίας Αθηνών», τόμ. 68 (1993), σελ. 453 έπ., 460 έπ., ιδίως σελ. 466 έπ., 468 έπ.

σία, τὴν ἐντιμότητα καὶ τὴν πραότητα τοῦ χαρακτήρα του, τοῦ ἔχουν προσδώσει σπάνιο κύρος καὶ τὸν ἔχουν καταστήσει σεβαστὸ σινάμα καὶ ἀγαπητό.

9. Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ὑποδέχεται σήμερα δι' ἐμοῦ ἓνα διαπρεπῆ Ἑλληνα νομικὸ ὡς ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς, τὸν Εὐρωδικαστὴ Κωνσταντῖνο Κακούρη. Ὁ δὲ ὁμιλῶν ὑποδέχεται μὲ πολλὴ χαρὰ καὶ συγκίνηση ἓναν παλιὸ φίλο, τὸν Κωστάκη Κακούρη — ἃς μοῦ ἐπιτραπεῖ αὐτὴ ἡ ἐκδήλωση οἰκειότητος. Γνωρίζομαστέ ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ. Ὁ τιμώμενος ἀπόψε Εὐρωδικαστῆς ἦταν αὐτὸς ποῦ μὲ εἶχε ἐγγράψει συνδρομητὴ στὴν πάλαι ποτὲ διαλάμψασα «Διάπλαση τῶν Παίδων». Ὁ φιλικὸς δεσμὸς μας διατηρήθηκε καὶ τονώθηκε σὺν τῷ χρόνῳ. Ὅταν ἐγὼ ἔμπαινα στὸ Πανεπιστήμιο, αὐτὸς τὸ τελείωνε. Παρακολουθήσαμε ἕκτοτε ἀπὸ κοντὰ ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου τὴν σταδιοδρομία. Καὶ ὅταν ἤρθαν «χρόνοι δίσεκτοι καὶ μῆνες ὀργισμένοι» συνέβη κατὰ ποῦ δὲν δικαιοῦμαι νὰ μὴ τὸ ἀναφέρω ἀπόψε. Τότε ποῦ ἡ δικτατορία τῶν συνταγματαρχῶν μὲ εἶχε ἀπολύσει ἀπὸ τὴν ἔδρα μου στὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης καὶ μὲ εἶχε ἐκτοπίσει στὸ χωριὸ Λιδωρίκι ὡς «ἐπικίνδυνον διὰ τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν», εἰδοποιήθηκα ξαφνικὰ, μίᾳ ἡμέρᾳ, ἀπὸ τὸν μοίραρχο Χωροφυλακῆς, στὸν ὁποῖον ἔδινά κάθε πρωὶ καὶ κάθε ἀπόγευμα παρουσία, ὅτι εἶχε ἔρθει στὸ χωριὸ ἓνας δικαστικὸς ποῦ ἤθελε νὰ μὲ συναντήσει. Πῆγα στὸν Σταθμὸ Χωροφυλακῆς, ὅπου βρέθηκα μπροστὰ στὸν Κωστάκη Κακούρη. Πάρεδρος τότε τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας εἶχε τολμήσει — θέλει ἀρετὴν καὶ τόλμην ἢ ἐλευθερίαν — νὰ ἔρθει στὸν τόπο τῆς ἐξορίας μου γιὰ νὰ μοῦ συμπαρασταθεῖ ψυχικὰ, ἀψηφώντας τις ὅποιες δυσμενεῖς γι' αὐτὸν συνέπειες καὶ διακινδυνεύοντας ἀκόμη καὶ τὴ σταδιοδρομία του — πάντως τὸ διαβατήριό τοῦ τὸ στέρησαν...

Ἄφοῦ «ἐμνήσθην ἡμερῶν ἀρχαίων καὶ ἐμελέτησα ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου», ἀξιότιμε ἐν Ἀκαδημίᾳ ἤδη Συνάδελφε καὶ πάντοτε ἀγαπητὲ φίλε, σὲ καλωσορίζω καὶ εὐχομαι ἐκ βάθους ψυχῆς νὰ συνεχίσεις τὴν πολύτιμη προσφορά σου στὴν ἐπιστήμη τοῦ Δικαίου καὶ στὴν ἀπονομὴ τῆς Δικαιοσύνης μὲ ὑγεία καὶ ἀκμαιότητα καὶ εἰς ἔτη πολλά.